

واکاوی، تحلیل و تبیین جامعه شناختی مواد مخدر و اعتیاد در ایران

مواد مخدر، اعتیاد،

جامعه انسانی

(بانگاهی به تاریخچه، زمینه‌ها، رسترهای فرهنگی، سیاسی،

اجتماعی، اقتصادی، حقوقی، تقوی و امنیتی)

دکتر اسدالله افشار



سرشناسه	افشار، اسدالله، ۱۳۴۰
عنوان و نام پدیدآور	: مواد مخدر، اعتیاد، جامعه انسانی (با نگاهی به تاریخچه، ریشه‌ها، بسترهای فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، حقوقی، فقهی و امنیتی) / اسدالله افشار
مشخصات نشر	: تهران: سفیراردهال، ۱۳۹۵
مشخصات ظاهری	: ۳۷۴ص
فروست	: سفیراردهال؛ شماره نشر ۵۳۵-۱
شابک	: ۹ - ۴۷۹ - ۳۱۳ - ۶۰۰ - ۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیا
یادداشت	: بالای عنوان: واکاوی، تحلیل و تبیین جامعه‌شناختی مواد مخدر و اعتیاد در ایران
عنوان دیگر	: واکاوی، تحلیل و تبیین جامعه‌شناختی مواد مخدر و اعتیاد در ایران
موضوع	: مواد مخدر - - ایران - - مطالب گونه‌گون
موضوع	: Social aspects - - Iran - - Narcotics
موضوع	: مواد مخدر - - قوانین و مقررات - - ایران
موضوع	: Iran - - Narcotic laws
موضوع	: اعتیاد - - ایران - - جنبه‌های اجتماعی
موضوع	: Social aspects - - Iran - - Drug addiction
موضوع	: مطالب گونه‌گون
موضوع	: Misellane. - - Drug addiction
موضوع	: اعتیاد - - جنبه‌های مذهبی - - اسلام
موضوع	: Islamic aspects - - Religious aspects - - Drug addiction
رده‌بندی کنگره	: ۲۹۵ الف۹/الف HV۵۸۴
رده‌بندی دیویی	: ۹۴ .۳۲۲/۲۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۴۲۰۰ ۸

کتابخانه سفیراردهال

مواد مخدر، اعتیاد: جامعه انسانی

نویسنده: دکتر اسدالله افشار

نوبت چاپ: اول-۱۳۹۵

صفحه‌آرایی و طراحی جلد: واحد آماده‌سازی سفیراردهال

لیتوگرافی، چاپ، صحافی: سفیراردهال

شمارگان: ۵۵۰ نسخه ♦ شماره نشر: ۱-۵۳۵

بها: ۲۵۰۰۰ ریال

© حق چاپ: ۱۳۹۵، انتشارات سفیراردهال www.safirardehal.ir

شابک: ۹-۴۷۹-۳۱۳-۶۰۰-۹۷۸

نشانی دفتر: تهران، خیابان مفتح، خیابان سمیه، روبه روی بانک ملی ایران، ساختمان ۱۱۸، واحد ۴
تلفن مرکز پخش: ۸۸۳۱۳۸۹۸-۸۸۳۱۹۳۴۲ کد پستی: ۱۵۸۱۸-۷۴۷۱۵ email: safirardehal@yahoo.com

همه حقوق محفوظ است. هرگونه نسخه‌برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی و جزئی (به جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی، و اقتباس در گیومه در مستندنویسی، و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

فهرست مطالب

۱۵.....	چکیده
۱۷.....	مقدمه
۱۸.....	نقش استارگران انگلیسی در ورود و گسترش مواد مخدر به ایران
۱۹.....	آمریکا و ترویج مواد مخدر
۱۹.....	گسترش مواد مخدر و منافع ملی آمریکا
۲۱.....	جلوگیری از گسترش روزافزون اتیاد و قاچاق مواد مخدر با عزم فرهنگی
۲۱.....	ایجاد محیط سالم روانی؛ از امانت‌داری به مسئولیت‌پذیری از اعتیاد
۲۱.....	نکته مهم در تبلیغ برضد پدیده اسید و ناز با مواد مخدر
۲۱.....	چگونگی مبارزه ریشه‌ای با پدیده مواد مخدر
۲۱.....	افزایش آگاهی خانواده‌ها؛ از راهکارهای مرور در پیش‌گیری از اعتیاد
۲۲.....	تدوین قوانین مناسب؛ برای کاهش اعتیاد و گرایش به مواد مخدر
۲۲.....	بهره‌گیری از تجربه‌ها برخی کشورها در امر مبارزه با مواد مخدر
۲۳.....	انقلاب اسلامی و مبارزه با مواد مخدر
۲۳.....	اعتیاد، پایان کار نیست
۲۵.....	فصل اول: بیان کلیات
۲۶.....	عوامل اشاعه اعتیاد به تریاک در عصر صفویه
۲۷.....	نقش قاچار و پهلوی در گسترش مواد مخدر
۲۹.....	مواد مخدر حربه دشمنان انقلاب اسلامی
۳۰.....	قاچاق مواد مخدر؛ از جمله جرائم سازمان یافته
۳۱.....	بسترهای گرایش به قاچاق مواد مخدر در ایران
۳۱.....	نگاهی به سیرقانونی و تاریخی مبارزه با مواد مخدر در ایران
۳۳.....	گسترش فزاینده اعتیاد به مواد مخدر در ایران
۳۴.....	مواد مخدر؛ یکی از مهمترین آسیب‌های اجتماعی کشور
۳۷.....	آمارهای نگران کننده

۳۸.....	مواد مخدر، یکی از جدی ترین تهدیدات ملی جامعه
۴۴.....	پانویس ها
۴۷.....	فصل دوم: نگاه تاریخی به مواد مخدر
۴۸.....	نگاهی به تاریخچه مواد مخدر
۵۰.....	ورود تریاک به ایران
۵۳.....	مهمترین متغیرهای اثرگذار در تصویب قانون تحدید تریاک ۱۲۸۹
۵۵.....	نقش اسمارپیر در پیدایش و گسترش اعتیاد در ایران
۵۶.....	فتوای حاکم دینی و بسیج عمومی علیه اعتیاد
۵۷.....	تصویب قانون منع کشت خشخاش
۵۹.....	نمایش و عوامن سیاسی روز، پهلوی در مبارزه با مواد مخدر
۶۱.....	پانویس ها
۶۳.....	فصل سوم: مواد مخدر - اعتیاد - معتاد
۶۴.....	بزه دیدگان اعتیاد
۶۵.....	اعتیاد به مواد مخدر اصطلاح نامطلوب - راس انگیز
۶۶.....	اعتیاد چیست؟ معتاد کیست؟
۶۷.....	تعریف و مفهوم مواد مخدر
۶۸.....	ویژگیهای افراد معتاد
۶۹.....	مصرف مواد مخدر و آثار آن
۷۰.....	اعتیاد به مواد مخدر چیست؟
۷۰.....	اثرات دارویی مواد مخدر
۷۱.....	دانش شناخت اعتیاد
۷۲.....	چرا افراد مواد مخدر مصرف می کنند؟
۷۴.....	آیا تداوم مصرف مواد مخدر کاری است که از روی میل انجام می شود؟
۷۴.....	چرا برخی از افراد به مواد مخدر معتاد می شوند و برخی دیگر نمی شوند؟
۷۴.....	مهمترین عوامل بوجود آورنده اعتیاد در انسان
۷۹.....	چه عوامل دیگری باعث می شوند تا احتمال اعتیاد به مواد مخدر افزایش پیدا کند؟
۸۱.....	اعتیاد به مواد مخدر چه تأثیری بر سلامت انسان می گذارد؟
۸۱.....	اعتیاد چگونه به افراد دیگر صدمه وارد می کند؟
۸۲.....	وظیفه ما در قبال این معضل خانمانسوز چیست؟

۸۴.....	پانویس ها
۸۵.....	فصل چهارم: معرفی و آشنایی با برخی مخدرها
۸۵.....	۱- مهم ترین مواد مخدر افیونی مشتق از خشخاش
۸۶.....	یک (هروئین) (Heroin)
۸۸.....	عوارض و تأثیرات
۹۰.....	دو) تریاک
۹۱.....	عوارض و تأثیرات تریاک
۹۳.....	سه) مرف و ککین
۹۴.....	عوارض و تأثیرات
۹۶.....	چهار) متادون
۹۷.....	عوارض و تأثیرات متادون
۹۹.....	۲- کوکائین و کراک (Cocaine - Crack)
۱۰۰.....	عوارض و تأثیرات
۱۰۴.....	۳- آمفتامین ها
۱۰۵.....	عوارض و تأثیرات آمفتامین ها
۱۰۷.....	۴- حشیش
۱۰۸.....	عوارض و تأثیرات حشیش
۱۱۰.....	۵- آرام بخش ها
۱۱۲.....	عوارض و تأثیرات آرام بخش ها
۱۱۴.....	۶- سایر مواد اعتیاد آور
۱۱۵.....	یک (اکستازی) (قرص اکس)
۱۱۶.....	عوارض و تأثیرات
۱۱۷.....	دو) ال اس دی (LSD)
۱۱۸.....	عوارض و تأثیرات
۱۲۰.....	سه) استروئیدها
۱۲۱.....	عوارض و تأثیرات
۱۲۲.....	چهار) ترکیب و مصرف هم زمان مواد مخدر
۱۲۳.....	پنج) نیتراهای باتیل و امیل
۱۲۳.....	شش) باربیتوریت یا خواب آورها

هفت) قارچ جادویی.....	۱۲۳
هشت) سولونت‌ها یا افشانه‌ها.....	۱۲۴
تقسیم‌بندی مواد مخدر اعتیاد آور از منظری دیگر.....	۱۲۴
منابع.....	۱۲۸
فصل پنجم: مواد مخدر - اعتیاد - جرم	۱۲۹
اهمیت و ضرورت تحقیق در این زمینه.....	۱۳۲
اهداف تحقیق در این خصوص.....	۱۳۳
پرسش‌های تحقیق در این ارتباط.....	۱۳۳
فرضیه‌های مطروحه در این باب.....	۱۳۳
سیر تحولات فکری و ذهنی در زمینه مواد مخدر پیش از انقلاب.....	۱۳۳
دوره اول قانون گذاری از سال ۱۲۸۹ تا ۱۳۳۳.....	۱۳۴
قانون تحدید تریاک.....	۱۳۵
ماده ۲۷۵ قانون مجازات عامه.....	۱۳۷
قانون انحصار دولتی تریاک.....	۱۳۷
قانون اصلاح قانون انحصار دولتی تریاک.....	۱۳۹
دوره دوم قانون گذاری از سال ۱۳۳۴ تا ۱۳۴۷.....	۱۴۱
قانون منع کشت خشخاش و استعمال تریاک.....	۱۴۱
قانون راجع به اصلاح قانون منع کشت خشخاش و استعمال تریاک.....	۱۴۲
دوره سوم قانون گذاری از سال ۱۳۴۷ تا ۱۳۴۸.....	۱۴۴
قانون اجازه کشت محدود خشخاش مصوب ۱۳۴۷.....	۱۴۴
قانون تشدید مجازات مرتکبین اصلی جرایم مندرج در قانون اصلاح قانون منع کشت خشخاش.....	۱۴۶
دوره چهارم قانون گذاری از سال ۱۳۴۹ تا ۱۳۵۷.....	۱۴۷
جمع‌بندی قوانین پیش از انقلاب.....	۱۴۸
دوره اول قانون گذاری از سال ۱۳۵۹ تا ۱۳۶۷.....	۱۴۹
قانون مبارزه با مواد مخدر مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام.....	۱۵۱
دوره دوم قانون گذاری از سال ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۹.....	۱۵۲
قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر و الحاق موادی به آن مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام.....	۱۵۲

سیاست‌های کلی نظام در مبارزه با مواد مخدر مصوب مهر ۱۳۸۵	۱۵۶
اصلاحیه قانون اصلاح مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۸۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام	۱۶۳
بررسی تجدیدنظرخواهی آرای مواد مخدر در حقوق کیفری ایران	۱۶۵
مبحث اول) قرارها	۱۶۷
مبحث دوم) احکام	۱۶۹
بررسی عناوین مجرمانه در رابطه با مواد مخدر	۱۷۴
استعمال مواد مخدر	۱۷۶
اعتیاد به مواد مخدر	۱۷۶
اعتیاد از منظر حقوق جنایی	۱۷۶
اعتیاد از منظر علم پزشکی	۱۷۷
معتاد کیست؟	۱۷۷
اعتیاد جرم است یا بیماری؟ اس از منظر جرم‌شناسی	۱۷۷
نقد و بررسی قوانین کیفری حاکم بر مصرف مواد مخدر	۱۷۸
نحوه اثبات جرم مصرف مواد مخدر	۱۸۳
اول) انجام آزمایش	۱۸۴
دوم) اقرار	۱۸۴
ارزیابی و نتیجه	۱۸۷
پانویس‌ها	۱۸۹
فصل ششم: مواد مخدر - اعتیاد - امنیت انسانی	۱۹۷
مفهوم امنیت انسانی	۱۹۸
الگوی سه گانه پیشگیری از جرم از نگاه حقوقدانان	۲۰۱
الف - پیشگیری واکنشی	۲۰۳
ب - پیشگیری کنشی	۲۰۴
سیاست جنایی پیشگیرانه در برابر مواد مخدر	۲۰۵
نقش رهبری سازمان ملل متحد در قلمرو سیاست جنایی	۲۰۵
جدیدترین سند بین‌المللی درباره مبارزه با قاچاق مواد مخدر	۲۰۶
ضرورت پیشگیری از وقوع جرم یکی از وظایف قوه قضائیه	۲۰۸
یکی از مهمترین چالش‌های بنیادی کشور	۲۰۹
تحولات نوین جرم‌شناختی در امر مبارزه با مواد مخدر در کشور	۲۱۰

۲۱۱.....	"پیشگیری از اعتیاد" در سیاست‌های کلی نظام.....
۲۱۲.....	توجه به موقعیت ژئوپلیتیکی ایران و نقش دولت جمهوری اسلامی ایران در تحکیم خانواده.....
۲۱۵.....	پانویس‌ها.....
۲۱۹.....	فصل هفتم: مواد مخدر و اعتیاد از دیدگاه جامعه‌شناسان.....
۲۱۹.....	(۱) اعتیاد مجاز.....
۲۲۰.....	(۲) اعتیاد غیر مجاز.....
۲۲۲.....	نظریه آدمی و مصرف مواد مخدر.....
۲۲۳.....	نظرات رویکردهای جامعه‌شناسان در باب اعتیاد و مصرف مواد مخدر.....
۲۲۳.....	۱- دان رالدورف.....
۲۲۴.....	۲- ادوارد پرلر و جان کی.....
۲۲۴.....	۳- بروس الکسندر (مدل "آگاهی").....
۲۲۵.....	۴- ادوین لیکر و ادوین لمرت (کنش متقابل نمادین یا نظریه برچسب زنی).....
۲۲۶.....	۵- تراوس هرشی و کری (رویکرد کنترل اجتماعی و تبیین مصرف مواد مخدر).....
۲۲۶.....	۶- ساترلند، رابرت برگس، رانالد ایکس، تری داستر، کوری جونزو و رابرت باتز (رویکرد پیوند افتراقی).....
۲۲۸.....	۷- چین و همکارانش و جان اودانل (رویکرد خرده فرهنگ‌ها و مصرف مواد مخدر).....
۲۳۱.....	"انواع راهبردها و استراتژی‌های پیشگیری از اعتیاد" از منظر جامعه‌شناسی.....
۲۳۲.....	یکم) راهبرد پیشگیری از اعتیاد بر مبنای الگوی پیشنهادی گریس و گاسوپ.....
۲۳۲.....	(۱) سطوح پیشگیری.....
۲۳۳.....	(۲) راهبردهای اجرایی در پیشگیری از اعتیاد.....
۲۳۴.....	(۳) مکان‌های ارائه آموزش و اطلاع‌رسانی.....
۲۳۶.....	دوم) راهبردهای پیشگیری از اعتیاد بر مبنای دیدگاه توین و همکاران.....
۲۳۷.....	سوم) راهبرد (استراتژی) کاهش عرضه مواد مخدر.....
۲۳۹.....	چهارم) راهبرد کاهش تقاضای مواد مخدر.....
۲۴۱.....	پنجم) راهبرد سیستمی در پیشگیری از مصرف مواد مخدر.....
۲۴۱.....	ششم) راهبرد آموزش رسانه‌ای ضد مواد مخدر.....
۲۴۲.....	اجرای موفق راهبرد آموزش رسانه‌ای ضد مواد مخدر در آمریکا.....
۲۴۶.....	هفتم) استراتژی پیشگیری مبتنی بر نوع گروه‌ها.....

هشتم) استراتژی متوازن کنترل مواد مخدر (استراتژی ملی کنترل مواد مخدر در آمریکا).....	۲۴۷
سه محور اساسی و حساس استراتژی پیشگیری از سوء مصرف	۲۴۸
۱) قطع مصرف مواد مخدر قبل از شروع آن	۲۴۸
۲) درمان افراد معتاد به مواد مخدر	۲۵۰
۳) نابودی بازار مواد مخدر	۲۵۲
یک بارچه ساختن اقدامات	۲۵۳
منابع	۲۵۵
فصل نهم: نابرقاچاق مواد مخدر بر توسعه انسانی و امنیت ملی ایران	۲۵۷
یکم) امنیت از اساسی ترین نیازهای بشر	۲۵۷
دوم) ایران؛ مستعد آسیب پذیری فراوان از ناحیه مواد مخدر	۲۵۸
سوم) آیا قاچاق مواد مخدر تهدید بملی برای امنیت ملی کشور هست یا خیر؟	۲۵۹
چهارم) تاریخچه پیدایش امنیت ملی	۲۶۱
پنجم) تعریف و مفهوم امنیت ملی	۲۶۲
ششم) تقسیم بندی امنیت از دیدگاه معتقدان	۲۶۳
هفتم) ترانزیت عمده قاچاق مواد مخدر از رومند مثلث طلایی و هلال طلایی	۲۶۴
الف) هلال طلایی	۲۶۴
ب) مثلث طلایی	۲۶۵
هشتم) اهمیت تهدیدات غیرمستقیم، غیرسنتی و غیرنظامی	۲۶۵
نهم) تهدیدات علیه امنیت ازدیدگاه هانتینگتون	۲۶۵
دهم) قاچاق مواد مخدر در زمره تهدیدات امنیتی ایران	۲۶۶
یازدهم) فقدان نگرش کلان در برنامه های بلند مدت معضل قاچاق مواد مخدر	۲۶۸
دوازدهم) آمارهای تکان دهنده از پشت پرده اعتیاد در کشور	۲۶۹
سیزدهم) بیان نتایج حاصله	۲۷۷
۱- نتایج مربوط به بُعد سیاسی امنیت ملی	۲۷۷
۲- نتایج مربوط به بُعد اقتصادی امنیت ملی	۲۷۸
۳- نتایج مربوط به بُعد اجتماعی امنیت ملی	۲۸۰
۴- نتایج مربوط به بُعد فرهنگی امنیت ملی	۲۸۱
چهاردهم) پیشنهادهای ارائه شده از سوی کارشناسان دراین خصوص	۲۸۲
پانویس ها	۲۸۴

۲۸۹	فصل نهم: مواد مخدر - زن - اعتیاد
۲۹۱	نمود آمار دقیق از میزان جمعیت زنان معتاد در کشور
۲۹۲	زنان معتاد بسیار آسیب پذیرتر از مردان معتاد
۲۹۴	موانع موجود در درمان اعتیاد زنان
۲۹۴	اقدامات مؤثر در خصوص موضوع اعتیاد در زنان
۲۹۵	اعتیاد زنان، معضلی چند وجهی
۲۹۵	الف) عا' فردی
۲۹۸	ب) علل خانوادگی
۳۰۰	ج) علل اجتماعی
۳۰۱	بررسی پیامدهای اعتیاد زنان
۳۰۲	الف) پیامدهای فردی
۳۰۲	ب) پیامدهای خانوادگی
۳۰۵	ج) پیامدهای اجتماعی
۳۰۶	راهکارهای پیشگیری از اشاعه اعتیاد در زنان
۳۰۶	الف) در سطح خرد
۳۰۷	ب) در سطح میانی
۳۰۸	ج) در سطح کلان
۳۱۰	بررسی و تحقیق درباره اعتیاد مبتنی بر جنسیت
۳۱۱	مبارزه طولانی زنان برای برابری با مردان
۳۱۱	۱- کسب قدرت
۳۱۲	۲- زن به عنوان اقلیت از دیدگاه جنسیتی
۳۱۴	تاریخچه اعتیاد زنان
۳۱۵	زنان زیر مجموعه‌ای در زیر سلطه مردان
۳۱۶	نظریه‌های مربوط به اعتیاد زنان، حول جنسیت
۳۱۷	نگاه جنسیتی معاصر درباره اعتیاد زنان
۳۱۹	نگاه پژوهشگران به اعتیاد زنان
۳۲۰	۱- پنهان ماندن اعتیاد در زنان
۳۲۰	۲- تحقیق بر روی ۲۵ نفر از معتادان در شهر تهران
۳۲۱	۳- آسیب پذیرتر بودن زنان معتاد نسبت به مردان معتاد

۳۲۲.....	۴- کاهش خسارات اعتیاد زنان در ایران
۳۲۳.....	معمای آمار زنان معتاد
۳۲۳.....	ریشه‌های رشد اعتیاد در زنان
۳۲۵.....	زن، اعتیاد، پیشگیری
۳۲۸.....	زنان معتاد تهرانی
۳۲۹.....	پانویس‌ها
۳۳۳.....	فصل دهم - مواد مخدر - اعتیاد - شرع
۳۳۴.....	اشاره‌ای به نسبت برخی پژوهش‌های مرتبط با تأثیر مذهب در پیشگیری از اعتیاد
۳۳۵.....	نقش مذهب در درمان اعتیاد
۳۳۵.....	۱. اصل پذیرش
۳۳۶.....	۲. اصل حمایت
۳۳۶.....	۳. اصل بازگشت به اصل شرع
۳۳۶.....	۴. اصل تصمیم و اراده
۳۳۷.....	۵. اصل مراقبت
۳۳۷.....	۶. اصل بازسازی شخصیت
۳۳۸.....	از ضروریات وجدانی، اعتقادی، اخلاقی و اجتماعی
۳۳۹.....	آسیب‌های مواد مخدر از منظر عقل
۳۴۰.....	زیان‌های مواد مخدر از منظر علم
۳۴۰.....	مواد مخدر از دیدگاه برخی از فقیهان
۳۴۳.....	دلایل حرمت مواد مخدر
۳۴۳.....	۱- فساد اجتماعی
۳۴۴.....	۲- حرمت اسراف و تبذیر در عمر و مال
۳۴۵.....	۳- اضرار به نفس
۳۴۷.....	ادله فقهای عظام مبنی بر حرمت مواد مخدر
۳۴۷.....	۱- آیات قرآن
۳۴۹.....	۲- روایات
۳۵۲.....	اقوال فقهای عظام در باب احکام مجازات مواد مخدر
۳۵۳.....	اهمیت مسئله وجوب جلوگیری از ضرر در فقه شیعه و اهل سنت
۳۵۴.....	پانویس‌ها

کتابنامه..... ۳۵۷

نمایه..... ۳۶۴

www.ketab.ir

چکیده

گرایش به سوی مواد مخدر و محرک که خود معلول علل، عوامل و انگیزه‌های متعددی است در واقع از فروعات گرایش ابناء بشر به فساد، انحراف، کج رفتاری و نابهنجاری اجتماعی است به عبارت بهتر همان علل، عوامل و انگیزه‌هایی که باعث ارتکاب اعمال ناقض وجدان جمعی، قوانین - مقررات و کج رفتاری میشود عموماً در مورد گرایش انسان‌ها به سوی اعتیاد سوء مصوف مواد مخدر و محرک نیز صادق است که البته صرف نظر از علل و عوامل عمومی، عامل خاص نیز در ظهور معضل اعتیاد انسان‌ها نقش دارد.

این کتاب که با عنوان "مواد مخدر، اعتیاد، جامعه انسانی" در اصل به رشته تحریر درآمده است به طور خاص به علل و انگیزه‌های گرایش انسان‌ها به یکی از مظاهر نوظهور فساد، انحراف و جرم یعنی اعتیاد، از منظر حقوق کیفری، جامعه‌شناسی و روان‌شناسی به صورت تحلیلی پرداخته است و پس از ذکر مقدمه و طرح مسئله به بیان سابقه تاریخی موضوع در شرع، فقه، قانون و علوم پزشکی اشاره شده و سپس به بررسی علل و عوامل فردی، روانی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و قانونی رشد اعتیاد در جامعه پرداخته شده و در پایان نتیجه‌گیری نموده و به یافته‌های اساسی پژوهش و بیان راهکارها و پیشنهادات اقدام کرده و به این نتیجه

کلی رسیده‌ایم که امروزه در جامعه ایران، علت اصلی رشد اعتیاد - صرف نظر از نقش غیر قابل انکار، علل روانی، قضایی و... - علل اجتماعی یعنی عدم انسجام اجتماعی و ساخت بیمار گونه جامعه است.

واژگان کلیدی:

مواد مخدر، اعتیاد، قانون، قوانین، معتاد، جامعه، انسان، فرهنگ، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، فقه، انواده، امنیت، شرع

www.ketab.ir

مقدمه

اعتیاد چیست؟ آیا اعتیاد یک بیماری است؟ آیا اعتیاد، فقط به جسم شخص معتاد آسیب می‌رساند؟ آیا فقط به معاد و خانواده اش صدمه می‌زند؟ یا این که مضرات آن جامعه را هم دربر می‌گیرد؟

اعتیاد یک نابهنجاری اجتماعی و ضد اخلاقی می‌باشد و بیش از یک قرن است که جوامع بشری را تهدید کرده و می‌کند؛ و در شرایط مختلف سیاسی، اقتصادی و اجتماعی، نه تنها از میزان آن کاسته نشده است، بلکه به رغم بازات گسترده علیه آن، روز به روز بر دامنه آن افزوده شده است. پدیده‌ای که باعث شده علی‌آنها، شرایط نامساعد اقتصادی، اجتماعی و خانوادگی است. اعتیاد اساس جامعه و بنیان خانواده‌ها را تهدید می‌کند و تضمین سلامت فرزندان را زیر سؤال می‌برد. پس باید به عنوان یک معضل مهم اجتماعی مورد توجه قرار گیرد.

معضل اعتیاد به مواد مخدر، بلای خانمان سوزی است که جوامع بشری را در چنگال مرگ آور خویش گرفتار ساخته است. این اختاپوس هراس آور، قدرت اندیشه، نوآوری، پشتکار، کوشش و سازندگی را در انسان‌ها به ویژه نسل جوان جامعه از بین می‌برد و بنیان خانوادگی و اعتقاد دینی آنان را به نابودی می‌کشاند. امروزه کم‌تر کشوری را در جهان می‌توان یافت که پدیده مواد مخدر و اعتیاد،

مهم‌ترین دغدغه یا یکی از مهم‌ترین مشکلات اجتماعی اش نباشد. هر ساله، مبالغ هنگفتی برای مبارزه با این معضل هزینه می‌شود، ولی هم‌چنان رقم باندهای قاچاق مواد مخدر و شمار معتادان روبه افزایش است. در ایران نیز معضل مواد مخدر سال‌هاست که حل‌ناشدنی باقی مانده و با وجود مبارزه پی‌گیر جمهوری اسلامی با این پدیده مهلک، هنوز نتوانسته ایم بر این معضل اجتماعی غلبه کنیم.

نقش استعمارگران انگلیسی در ورود و گسترش مواد مخدر به ایران

برای نخستین بار، استعمارگران انگلیسی تریاک را به ایران وارد کردند. البته پیش از آن نیز این ماده مخدر در ایران شناخته شده بود، ولی تنها برای مداوای بعضی از دردها به کار می‌رفت؛ چنان‌که بوعلی سینا و محمد زکریای رازی از آن در مسائل پزشکی به خوبی بهره‌مندی گرفتند. تاریخ سیاسی مواد مخدر در ایران، از زمان قاجاریه آغاز می‌شود. در این عصر، فعالیت زشکان و مستشاران خارجی و رواج شایعه‌های مربوط به خواص بی‌شمار تریاک سبب آماز کشت وسیع خشخاش در نواحی گوناگون ایران و رواج مصرف آن شد. در ایماستان کرمان که با نظارت دو پزشک انگلیسی اداره می‌شد، تریاک رایج‌ترین دارو برای معالجه بود که بعدها به داروی عمومی و خانگی تبدیل شد و استعمار، از این راه جامعه ایران را آلوده ساخت.

غرب و تمدن استعماری آن می‌کوشید از هر راه ممکن، به جهان سوم راه یابد و مردم را به پیروی از خود ناگزیر کند. برای نیل به این مقصود، نه تنها راه‌های زیادی را طرح کرد و به اجرا درآورد، از جمله آن‌ها کشت گسترده خشخاش و تشویق مردم فقیر و بی‌سواد به کشیدن تریاک و استفاده از مواد مخدر به عنوان مسکن درد و درمان بیماری بود که میان مردم ساده که به بهداشت و دارو دسترسی نداشتند، رواج یافت. استعمار بریتانیای کبیر، تریاک را برای مردم گرسنه و فقیر هند مفید می‌دانست و به هندیان تلقین می‌کرد که با مصرف اندکی تریاک، می‌توان گرسنگی را برطرف کرد. شرکت انگلیسی هند شرقی برای تأمین منافع تجاری و مقاصد سیاست جویانه و استعماری خود، توانست کشت تریاک هند و تجارت و قاچاق آن

را به کشور چین در انحصار خود درآورد. همچنین برای کشیدن خط تلگرافی بین لندن و دهلی نو، سیم بانان و مأموران هندی معتاد را به ایران فرستاد تا هرچه بیش تر مواد مخدر را رواج دهند. در سال ۱۸۵۱ نیز، قاچاقچیان در لباس درویش هندی، وارد خراسان و کرمان شدند و به ترویج تریاک کشی پرداختند.

آمریکا و ترویج مواد مخدر

در زمان سلطه طالبان بر افغانستان که آمریکا نیز از این گروه حمایت می کرد، کشت خشخاش و تولید انواع مواد مخدر به بالاترین حد خود رسید. طالبان با حمایت آمریکا و با پشتیبانی تسلیحاتی راندهای قاچاق مواد مخدر، به طور رسمی از قاچاقچیان، مالیات دریافت می کردند. و بررهای جمهوری اسلامی را به شدت ناامن ساخته بودند. رهبران طالبان که دست پروردگان آمریکا بودند، با صدور تروریسم و تریاک، حیات افغانستان و سلامت کشورهای همسایه آن، از جمله جمهوری اسلامی ایران را تهدید می کردند. با این وجود، آمریکا از این رژیم حمایت می کرد و هیچ گونه اقدام قاطعی در برابر صدور تریاک از افغانستان به ایران و دیگر کشورهای انجام نمی داد. این در حالی است که در آن زمان نیز نبود ساختن لابراتوارهای ترانس انواع مواد مخدر در افغانستان و پاکستان، برای آمریکا امری ممکن و بسیار آسان به شمار می رفت.

گسترش مواد مخدر و منافع ملی آمریکا

امروزه مواد مخدر به یک تجارت جهانی و مسئله سیاسی تبدیل شده است. ایالات متحده آمریکا هر ساله بودجه ای را برای براندازی نظام اسلامی در سیاست خارجی خود قرار می دهد و یکی از راههای شکست نظام جمهوری اسلامی، از منظر آمریکایی ها و سران این کشور، صدور تریاک به ایران و ترویج مصرف این بلای هستی سوز است. با این تحلیل، در می یابیم که وضعیت کنونی تولید و توزیع مواد مخدر در مرزهای شرقی ایران، با منافع ملی دولت مردان آمریکا و سازمان سیا برای اجرای سناریوی استحالته جامعه ایران به وسیله شیوع اعتیاد هماهنگی دارد. بر این

اساس است که پس از طالبان نیز معضل مواد مخدر در افغانستان نه تنها تقلیل نیافته، بلکه هر ساله رو به افزایش است.

جلوگیری از گسترش روزافزون اعتیاد و قاچاق مواد مخدر با عزم فرهنگی
صاحب نظران و اندیشمندان متعهد، حل شدن معضل اعتیاد و پدیده مواد مخدر را به مبارزه ای فراگیر و پیوسته در ابعاد نظامی، انتظامی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی نیازمند می دانند. در این میان، مبارزه ریشه دار فرهنگی، می تواند تضمین کننده بهره دهی فعالیت دیگر بخش ها باشد. با تلاش فرهنگی می توان از گسترش روزافزون اعتیاد و قاچاق مواد مخدر در کشور جلوگیری کرده، از این رهگذر، سلامت فردی و اجتماعی را به چشمه بارگرداند.

ایجاد محیط سالم روانی. از راه های پیش گیری از اعتیاد

یکی از راه های پیش گیری از اعتیاد ایجاد محیط سالم روانی است. این مهم نیز تنها در پرتو گسترش آموزه های اخلاقی، سعادت و بهداشتی اسلام - که تکیه گاه بزرگ معنوی است - انجام پذیر است. شایسته است، افراد در زندگی خود پایگاه مقدس معنوی را بشناسند و با لبریز ساختن قلوب از ایمان و اعتقاد، ضلالت، در برابر انحراف ها مصونیت پیدا کنند. فردی که اعتقاد داشته باشد همه کس را در محاسن او کنترل و بازخواست می شود، و نیز بداند که آیین الهی هر آن چه را که به سلامت تن و روان او صدمه می زند، تحریم کرده و ضرر رساندن به بدن و وجود دیرگرا را گناه بزرگ و نابخشودنی می داند، به پدیده اعتیاد و قاچاق مواد مخدر روی نخواهد آورد.

نکته مهم در تبلیغ برضد پدیده اعتیاد و مبارزه با مواد مخدر

بی شک، امروزه وظیفه تبلیغ درباره ضداورزشی بودن اعتیاد و مواد مخدر، به رسانه ها محدود نمی شود، بلکه این امر باید در همه سطوح اجتماعی اجرا شود. امکانات جمهوری اسلامی بی تردید، محدود نیست، ولی بهره برداری صحیح از آن ها به تخصص و آموزش نیاز دارد. این تبلیغات باید از مدرسه و خانواده آغاز شود تا با

معتاد و قاچاقچیان مواد مخدر و تبلیغاتی که انجام می‌دهند، مبارزه شود. نکته مهم در تبلیغ برضد پدیده اعتیاد و مبارزه با مواد مخدر این است که تبلیغات و مبارزه با آن به صورت کارشناسانه صورت پذیرد، یعنی هر کس، به صرف این که با مواد مخدر یا اعتیاد مخالفتی دارد، نباید عهده دار تبلیغات شود. اگر تبلیغات و مبارزه اندکی بدون ضوابط اجرا شود، نتیجه عکس به بار خواهد آورد.

چگونگی مبارزه ریشه‌ای با پدیده مواد مخدر

امروزه پژوهش‌گران یافته‌اند که آن چه سبب تخفیف و تقلیل جرایم می‌شود، تنها شدت مجازات نیست، بلکه پذیرش نادرستی کار نیز تأثیر زیادی در افراد بهنجار دارد. به این ترتیب، باید گفت که تائید دانستن مواد مخدر در ذهن آحاد جامعه، تنها با آموزش شکل خواهد گرفت. به همین جهت، به گفته پژوهش‌گران علوم اجتماعی به مراتب از عامل تهدید و قانون بیش از آنکه از این رو، به نظر می‌رسد که این مسئله باید به صورت یک واحد درسی در دبیرستان‌ها و دانشگاه‌ها آموزش داده شود. تبلیغات درست و آموزش کارآمد این ارتباط نیز به مرکزی نیاز دارد که بتواند تبلیغات را متناسب با شرایط هر منطقه جغرافیایی پیش ببرد. همچنین نیروهایی را پرورش دهد که بتوانند در مراحل گوناگون با اعتیاد مبارزه کنند.

افزایش آگاهی خانواده‌ها؛ از راهکارهای مؤثر در پیش‌گیری از اعتیاد

یکی از راهکارهای مؤثر در پیشگیری از اعتیاد، افزایش آگاهی خانواده‌ها است؛ زیرا یکی از علل اصلی اعتیاد و روی آوری به مواد مخدر، گسستگی خانواده و نظارت نداشتن این نهاد بر افراد است. والدین باید بدانند که فرزندشان هر اندازه مطمئن و صالح باشد، باز به اقتضای سن خویش و کنجکاوی، ناشی از بی تجربه بودن، ممکن است به انحراف کشیده شود. این امر در پسران بیش از تر صادق است؛ زیرا از آزادی اجتماعی و خانوادگی بیشتری برخوردارند. والدین باید بکوشند به طور منطقی، فرزندان خود را با آموزه‌های اصیل و راه‌گشای آیین اسلام آشنا سازند.

وظیفه دیگر خانواده، فراهم آوردن وسایل و زمینه‌های سرگرمی و فعالیت‌های سالم برای فرزندان است. سرگرمی‌های مبتذل مانند ویدیو و ماهواره، فساد اخلاقی را افزایش داده، زمینه اعتیاد و گرایش به مواد مخدر را مهیا می‌کنند.

۲- تدوین قوانین مناسب؛ برای کاهش اعتیاد و گرایش به مواد مخدر

یکی از راهکارهای پیشنهادی برای کاهش اعتیاد و گرایش به مواد مخدر، تدوین قوانین مناسب از سوی دولت جمهوری اسلامی است. قوانین و مجازات‌ها با اهداف ویژه تصویب می‌شوند و قوانین مناسب از ویژگی‌هایی چون بازدارندگی، ایجاد هراس و آموزش برخوردارند. اقدام‌های مسئولان درباره مواد مخدر در مواردی که با ترس و اجبار همراه بود، نتیجه بهتری داشته است. مجرمان و خلاف‌کاران به اموری مانند: ترس از زندان، ترس از آبرو، ترس از بیکاری، تحمل رنج و سختی حساسیت دارند. بنابراین، یک قانون مناسب که این مسائل را در نظر بگیرد، می‌تواند در مبارزه با مواد مخدر و پدیده رواج گسترش اعتیاد در کشور بیشتر مؤثر باشد.

۳- بهره‌گیری از تجربه‌ها برخی کشورها در امر مبارزه با مواد مخدر

برخی کشورها در امر مبارزه با مواد مخدر، موفقیت‌های چشمگیری داشته‌اند. این کشورها می‌توانند به عنوان الگویی برای مبارزه در نظر گرفته شوند. تشکیل کمیته ویژه و کارآمد برای بررسی و بهره‌برداری از این تجربه‌ها، می‌تواند بسیار مفید باشد. کشورهایی مانند ژاپن، هنگ کنگ، تایلند و چین در این زمینه بسیار فعال هستند. برای مثال، تلاش‌های زیربنایی چین برای بازگویی زیان‌های اعتیاد، بهبود شرایط اقتصادی و فرهنگی و افزایش سطح آموزش همگانی، این کشور را به یکی از نمونه‌های موفق در جهان تبدیل کرده است. دولت جمهوری اسلامی، به ویژه ستاد مبارزه با مواد مخدر، می‌تواند با بهره‌گیری از تجارب این کشورها افق‌های جدیدی را در مبارزه با این پدیده شوم و ویرانگر بگشاید و از این رهگذر آسیب‌های اجتماعی را کاهش دهد.